

Litslena kyrkogård

Historik

Litslena kyrka är från 1100-talet. Den hade på medeltiden ett torn i väster som rasade omkring 1690. Ett nytt byggdes upp men blev kortlivat då det 1741 rasade i en stark östanstorm. En klockstapel i kyrkogårdens nordöstra hörn ersatte. På 1770-talet flyttades klockstapeln till höjden öster om kyrkan.

Litslena kyrkogård är nästan kvadratisk med 100 meters sidor. Stenmuren har bevarade välvda sticluckor i både öster och väster. Den västra har ett dekorativt horisontalt band på utsidan som gör att den kan dateras till senast 1400-talet. Den östra sticluckan byggdes 1680 och har en sandstensskulptur på utsidan med ursprung från Djurby gård. Bägge sticluckorna har grindar av järnsmide anskaffade 1916.

Kyrkans räkenskaper visar på åtskilligt arbete med stenmurarna och de kyrkbalkar som utgjorde spåntak över murarna. Dessa överbyggnader togs bort 1781-82. År 1833 klagades det på att får och kreatur tagit sig in på kyrkogården. Det åtgärdades och samtidigt reparerades gångarna med skyffling och ny sand. Under senare år har muren restaurerats i nordvästra hörnet, men som synes finns behov av fortsatta reparationer.

Platsen mellan nuvarande parkeringsplats och västra muren skulle sättas i prydligt skick 1878 då troligen järnringarna förankrades i de resta stenarna för att tjudra hästarna under gudstjänsterna. En stor flat sten utanför västra sticluckan användes som podium för talare på kyrkbacken.

Ett antal träd planterades på kyrkogården 1776 vilket kommenterades 1810 med att kyrkogården var rymlig och vacker med träd "här och där". Sockenstämman 1904 tyckte att träden utmed gångarna borde underkvistas så att inte nedhängande grenar hindrade framkomligheten. En gallring av träd gjordes 1964. Inslaget av ask och kastanj bland kyrkogårdens träd är ovanligt stort. Den pampiga 300-åriga asken utanför vapenhuset bidrar fortfarande med vital grönska varför den kommer att bevaras så länge som möjligt.

Ett bårhus anlades utanför nordvästra hörnet av kyrkogården 1948. I anslutning till bårhuset anlades en toalett för besökare 1972 och en fordonsentré med grindar öppnades i muren. Ett personalrum för kyrkogårdens personal byggdes 1983 i vilket inryms även toalett för allmänheten.

Gravplatser och gravskick

Inom Litslena kyrkogård kan gravplatser erbjudas för tre vanliga gravskick: kistgravar och urngravar, som upplåts med gravrätt, samt det helt anonyma gravskicket minneslund. Det fjärde gravskicket, askgravar, som utvecklats under senare år, kommer att erbjudas även på denna kyrkogård under 2016.

Litslena kyrkogård delades in i gravområden för de olika byarna 1760. Inom dessa skedde begravningarna i så kallat allmänt varv. Det innebar att de avlidna gravsattes i löpande följd utan hänsyn till släktskap, ofta med enkla träkors eller små stenar men också helt utan någon identifikation. På 1880-talet började familjegravar upplåtas.

Kyrkostämman påtalade 1913 att gravarna skulle grävas intill varandra för att ge kyrkogården ett värdigt utseende och att de skulle skötas med omsorg. Året därpå beslöts att gångarna skulle underhållas kontinuerligt och krattas. Det var början på en förändring till en parkliknande kyrkogård. Gravsättning i allmänt varv upphörde helt först 1963. Under 1960-talet lades många grusgravar igen med gräs, på Litslena kyrkogård nästan helt. Friväxande rygghäckar med spirea anlades i sydvästra gravkvarteren. Inom urngravplatserna finns buskage av snöbär, björkspirea och rosenspirea.

Den första minneslundan i Enköping invigdes på S:t Olofs kyrkogård 1981. Kyrkorådet i Litslena önskade tidigt en minneslund. En anläggning planerades till 1993, men den dröjde beroende på oenighet om placering och utformning. Den anlades i nordöstra hörnet först 2007. Minneslundan har ett s.k. sorgeträd vid ingången, en hängkatsun. Planteringen omges av en idegranshäck. Hittills har elva soft gravsatts i minneslundan varav två under 2014.

Askgravplatser är ett mellanting av en enskild urngravplats och en minneslund. Askgravplatser iordningställs gruppvis och sköts av kyrkogårdsförvaltningen. Gravplatserna upplåts med begränsad gravrätt som innebär att innehavaren har rätt till en namnbricka med gravsattas namn, två per plats, samt födelse- och dödsdatum. Utöver den gemensamma planteringen får den enskilda platsen smyckas med snittblommor och ljus. Gravrättsinnehavaren betalar en engångssumma för skötseln under 25 år och namnbrickan. På Litslena kyrkogård finns ett förslag till placering och utformning av ett antal askgravplatser. Detta diskuteras för närvarande med församlingsrådet och länsstyrelsen.

På Litslena kyrkogård finns 454 gravplatser varav 221 är upplåtna med gravrätt. Många är återlämnade men gravvårdarna står kvar. En del av dem är kulturhistoriskt värdefulla och ska bevaras för framtiden. Några gravstenar står uppställda i grupp längs muren i sydvästra hörnet.

Det sker en naturlig omsättning på en kyrkogård. En gravrättsinnehavare kan när som helst återlämna en gravplats. Orsaken kan vara att gravfridstiden på 25 år gått ut och ingen mer ska gravsättas på den platsen. Det kan även bero på att gravrättsinnehavaren inte längre bor på orten och därför har svårt att sköta gravplatsen. Efter gravfridstidens utgång kan återlämnade gravplatser upplåtas till ny innehavare. På Litslena kyrkogård återlämnades 2014 tre kistgravar. Samma år upplåts två nya kistgravar och en urngrav. Tendensen de senaste åren har varit att fler återlämnas än som nyupplåts.

På Litslena kyrkogård speglar många gravstenar det omgivande samhället och förändringar i detta. Fortfarande finns spår av den gamla indelningen av kyrkogården efter byarna. Dragoner och rusthållare påminner om hur försvaret var organiserat förr. Det finns många prästgravar på kyrkogården både i närheten av kyrkan och vid urngravplatserna i sydost i närheten av det uppresta träkorset. Godsägare Larsson på Djurby gård, död 1915, har familjegrav vid nordvästra muren nära stigluckan där också döttrarna Laura och Anna, kända som Fröknarna Larsson som drev gården enligt gammal sedvänja fram till 1963 då Anna avled. Bland angivna titlar dominerar hemmansägare men på äldre stenar även nämndeman, kyrkovärd, häradsdomare och fjärdingsman. Några modernare är distriktsbarnmorska, läroverksadjunkt och skolkantor. Några äldre gravvårdar av järn har högt kulturhistoriskt värde.

Text: Mats O Karlsson
Foto: Kyrkogårdsförvaltningen
Layout: Ida Bjurström
2015

Enköpings pastorat
Kyrkogårdsförvaltningen
V Ringgatan 9
745 22 Enköping
Tel 0171-257 00
www.svenskakyrkan.se/enkoping

Svenska kyrkan
ENKÖPING